

№ 04 (549)
Студзень 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- ☞ **Круглы стол: праграма «Замкі Беларусі» –** стар. 3
- ☞ **Пошукі і знаходкі: Рагвалодаў камень –** стар. 5
- ☞ **Суседзі: татарскі род і лёс Беларусі –** стар. 7–8

2 лютага каталікі адзначаць
Стрэчанне

Фрагмент карціны Галіны Івановай «Добры, ціхі вечар»

20 студзеня прайшло святкаванне 25-годдзя
Тэатра аднаго акцёра «Зьніч». На здымках Наталі КУПРЭВІЧ:
артысты тэатра; выступае пробашч Чырвонага касцёла
кс. У. Завальнюк

На тым тыдні...

✓ 19 студзеня ў КЗ «Мінск» фальклор-тэатр «Госьціца» прэзентаваў свой другі альбом – «...І куды што падзе-

віцём аднаго з вядучых беларускіх тэатральных калектываў – Першага беларускага дзяржаўнага тэатра (сёння –

✓ 22 студзеня Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры і Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Якуба Коласа НАН Беларусі зладзілі сумеснае мерапрыемства «Сваёй дарогай за паветнай...», прымеркаванае да 95-годдзя з дня нараджэння Міколы Аўрамчыка – паэта, празаіка, перакладчыка, заслужанага работніка культуры Беларусі.

Падрабязней чытайце на стар. 2.

✓ 22 студзеня ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва ў Мінску адкрылася выстаўка твораў Канстанціна Шаранговіча. Брат мастака Васіля Шаранговіча, ён цягам амаль трыццаці гадоў быў выкладчыкам Беларускай акадэміі мастацтваў, ствараў працы ў жанрах кніжнай, станковай графікі і жывапісу.

лася?». Гэта рарытэтны збор запісаў спеўнага рэпертуару ўдзельнікаў гурта 1986 – 2005 гг. На канцэрце-сустрэчы можна было пачуць лепшыя спеўныя шэдэўры з калекцыі «Госьціца», сольныя выступленні, убачыць фрагменты з відэафільмаў і канцэртных праграмаў фальклор-тэатра ды інш.

✓ 20 студзеня ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася прэзентацыя каталога «Афішы да спектакля «Паўлінка» па аднайменнай п'есе Янкі Купалы». Гэты каталог стаў першай спробай прадставіць у адным выданні захаваныя ў фондах музея афішы, створаныя на працягу 1913 – 2013 гг.

Выданне адлюстроўвае песную сувязь паміж жыццём і творчасцю Янкі Купалы і стварэннем ды раз-

віцём аднаго з вядучых беларускіх тэатральных калектываў – Першага беларускага дзяржаўнага тэатра (сёння – Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы), які сёння адзначае 95-годдзе з дня адкрыцця. На яго сцэне «Паўлінка» жыве ўжо больш за семдзесят гадоў.

✓ 21 студзеня ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася выстаўка жывапісу «Залаты век», прымеркаваная да 10-годдзя аб'яднання мастакоў «Арцель». Галоўная эстэтычная ідэя, што ляжыць у аснове іх творчасці, – адраджэнне ідэалаў Срэбнага веку, страчаных у XX ст. Выстаўка з'яўляецца працягам серыі праектаў «Тэрыторыя любові» (2007), «Час любові» (2013), «Крыніца святла» (2014).

К. Шаранговіч,
аўтапартрэт (2006 г.)

Дзе варта пабываць

Конкурс беларускіх танцаў

Конкурс выканаўцаў беларускіх народных танцаў «Мяцеліца – 2015» адбудзецца 8 лютага ў мінскім Палацы дзяцей і моладзі (Старавіленскі тракт, 41). Пачатак у 11.00. Усе гледачы змогуць далучыцца да агульных танцаў пад час паўзаў і перапынкаў у спаборніцтвах. Запрашаем усіх!

Творчыя спаборніцтвы танцораў адбудуцца ў трох узроставых групах: юнацкай ад 15 гадоў, дарослай ад 21 года і старэйшай ад 51 года, па праграме з 20-і самых вядомых і арыгінальных беларускіх танцаў. Конкурс складаецца з I і II тураў (з 11.00), фіналу і конкурсу салістаў (з 15.00). У конкурсе прымаюць удзел танцавальныя пары з розных рэгіёнаў Беларусі. Выступленні канкурсантаў суправаджаюць інструментальныя ансамблі народнай музыкі.

Мэты конкурсу – аднаўленне, захаванне, падтрымка і папулярызацыя беларускай народнай танцавальнай культуры сярод моладзі і дарослых, стварэнне ўмоваў для пераймання ўзростаў традыцыйнага танца ад носьбітаў мастацкіх традыцый старэйшага ўзросту.

Конкурс беларускіх танцаў «Мяцеліца» працягвае традыцыі Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня» і ўжо другі раз праводзіцца ў сталіцы. Кіраўнік конкурсных праектаў Мікалай Козенка – нястомны даследчык аўтэнтычнага беларускага танца, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзяля культуры і мастацтва. Арганізатары сёлетняй «Мяцеліцы» – Школа традыцыйнага мастацтва гурта «Guda» супольна з Беларускім фондам культуры і Мінскім дзяржаўным Палацам дзяцей і моладзі. Імпрэзу падтрымлівае рэстаран беларускай кухні «Камяніца» і кафэ «Агінскі».

Дадам, што журналісты могуць атрымаць акрэдытацыю да 3 лютага па тэлефоне +375 29 530 08 97.

Зміцер ГУД

Каляндар як філасофія часу

Нядаўна ў Нясвіжскім раённым краязнаўчым музеі адбылася імпрэза, прысвечаная календарам, ці, больш дакладна, каляндарнай традыцыі – зразумеламу жаданню мець гэтую патрэбную рэч ды бачыць яе цікавай і адметнай.

Нагодай для сустрэчы стала выданне календара «Яўген Ждан. Зямля маіх сноў» у серыі «Малюнічая Бацькаўшчына». Ён укладзены вытрымкамі з Бібліі, пейзажнымі творами і дзённікавымі запісамі Я. Ждана – нясвіжскага мастака і заслужанага дзеяча культуры Беларусі. Другой нагодай была новая экспазіцыя музея да 55-годдзя творчай дзейнасці мастака.

У імпрэзе ўдзельнічалі супрацоўнікі музея, паэт і бібліязнаўца са Стаўбцоўскага раёна Іван Івашка ды іншыя зацікаўленыя. А скіроўваў гаворку ў цікавае рэчышча аўтар праекта «Малюнічая Бацькаўшчына» Валерый Дранчук. Удзячнымі слухачамі ды гледачамі былі юныя сябры музея – краязнаўцы з Карцэвіцкай і трэцяй нясвіжскай школаў.

Сёлетні каляндар – ужо трынаццаты ў серыі. На імпрэзе можна было пабачыць і папярэднія календары – прысвечаныя беларускім сядзібам на малюнках Напалеона Орды, дубам і дубровам (як распавёў В. Дранчук, да месцаў, дзе растуць некаторыя з іх, даводзілася прадзірацца па двое-трое сутак), дзіцячым экалагічным пленэрам, рэкам і багнам, святым крыніцам, юбілеям Янкі Купалы і Якуба Коласа. Дарэчы, менавіта іх І. Івашка назваў маленькай энцыклапедыяй у хроніцы года. Такія календары не старэюць, а мусяць знаходзіць сваё далейшае месца ў бібліятэках, асабліва школьных.

Цяпер рыхтуецца каляндар з творами жывапісу Міхаіла Сеўрука, з каляровымі краявідамі Нясвіжа і ваколіцаў. Засталося толькі знайсці фундатара для яго выдання.

Як падкрэсліў В. Дранчук, «каляндар – гэта матэрыялізаваная часцінка часу, не проста адлічэнне астранамічных адзінак – года, месяца і г. д., гэта гісторыя і нават філасофія часу. Невыпадкова каляндар стаў аtryбутам свята Нараджэння Хрыстова.

Варта ўзбагачаць іх форму і змест, задавальняць розныя патрэбы і густы. Глядзіш, і жыццё будзе не такім хуткаплынным, а больш устойлівым і разнастайным».

Наталля ПЛАКСА, краязнаўца, настаўніца Карцэвіцкай СШ Нясвіжскага раёна, сааўтар календара

Сваёй дарогай заповітай...

*Як бы бяда
Ні здекалася ў жыцці, –
Сваёй дарогай заповітай
Як мог,
Старайся я сумленна ісці,
Хаця я –
паэт непрыкметны.*

*У гэтых радках, на маю
думку, увесь Мікола Аўрамчык –
мужны, шчыры,
ціплы, цягавіты да жыцця
чалавек, які знайшоў сваю
дарогу заповітай і годна
кročыць па ёй.*

Патрыярх нацыянальнай літаратуры Мікалай Якаўлевіч Аўрамчык 14 студзеня адсвяткаваў свой прыгожы юбілей. Паэту, празаіку, перакладчыку, заслужанаму работніку культуры Беларусі споўнілася 95 гадоў. З гэтай нагоды Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры 22 студзеня ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі правёў святочнае мерапрыемства «Сваёй дарогай заповітай...», прысвечанае юбіляру. Да імпрэзы супрацоўнікі бібліятэкі падрыхтавалі выстаўку «Як на далоні». Мікола Аўрамчык. Аб творчасці і не толькі».

Жыццёвыя дарогі Мікалая Якаўлевіча былі нялёгкімі, шмат выпрабаванняў прыйшлося яму пераадолець. Нарадзіўся будучы творца ў в. Плесь Бабруйскага раёна ў сялянскай сям'і. Яшчэ ў школе пачаў пісаць. У 1938 г. паступіў на філалагічны факультэт Мінскага педінстытута імя Максіма Горкага, адначасова працаваў у рэдакцыі газеты «Піянер Беларусі». Вайна перапыніла вучобу. Ваяваў на Волхаўскім фронце, трапіў у палон і быў вывезены фашыстамі ў Рур на каменнавугальныя шахты, дзе зведаў сапраўднае пекла, якое працягнулася і пасля вайны, калі працаваў на аднаўленні Данбаса. За мужнасць і адвагу ў гады Вялікай Айчыннай вайны ўзнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны 2-й ступені, медалі. У 1949 годзе скончыў філалагічны факультэт БДУ. Працаваў у рэдакцыях газет «Чырвоная змена», «Літаратура і мастацтва», у часопісе «Польмя», рэдактарам аддзела паэзіі часопіса «Малодось».

Светлы талент пісьменніка не азмочылі жыццёвыя выпрабаванні. Мікола Якаўлевіч захаваў і рэалізаваў у сваіх творах той жыццёвы аптымізм, які дапамагае ўпэўнена крочыць па жыцці і самому аўтару, і яго вучням і чытачам.

На пачатку вечара прагучалі паэтычныя творы М. Аўрамчыка ў бліскучым выкананні артыста і рэжысёра Беларускага радыё Алега Вінярскага. Прысутнасць аўтара, мелодыка яго вершаў стварылі светлую і шчырую атмосферу, у якой асабліва цёпла гучалі віншаванні ад дырэктара Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Лідзіі Макарэвіч і дырэктара

Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Зінаіды Камароўскай.

На літаратурную дзейнасць маладога паэта з Бабруйшчыны блаславілі Якуб Колас і Янка Купала. Яго творчымі настаўнікамі былі Аркадзь Куляшоў і Кузьма Чорны, а сябрамі – Максім Танк і Пімен Панчанка. Сам Мікола Якаўлевіч дапамог «стаць на крыло»

Якаўлевіч выдатны майстар мастацкага перакладу. Дзякуючы яго намаганням беларускія чытачы пазнаёміліся з творами Дж. Байрана, А. Міцкевіча, Л. Украінкі, М. Джаліля, Г. Эміна, М. Нагнібеды, Я. Райніса, С. Ясеніна і многіх іншых паэтаў былога Савецкага Саюза.

Прысутныя атрымалі задавальненне ад праслухоўвання ўрыўка з успамінаў пра Мак-

Мікола Аўрамчык і Лідзія Макарэвіч

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

многім паэтам, чья творчасць сёння складае гонар нашай літаратуры. Цяжка ўявіць, колькі рукапісаў ён прачытаў уважліва, добразычліва, спагадліва. Праз яго рукі прайшлі сотні тысячаў вершаваных радкоў, праз яго сэрца прайшло некалькі пакаленняў беларускіх паэтаў. Толькі пералік імёнаў можа заняць некалькі старонак. Нават калі назваць колькі прозвішчаў, утвораўца выбітнага горта – Рыгор Барадулін, Генадзь Бураўкін, Юрась Свірка, Анатоль Грачанікаў, Янка Сіпакоў, Кастусь Цвірка, Анатоль Вярцінскі, Васіль Зуёнак, Казімір Камейша, Уладзімір Някляеў, Алесь Разанаў, Яўгенія Янішчыц і вельмі многа іншых.

На думку Р. Барадуліна, «Мікола Аўрамчык багата неадпісаў сваёй вынашанага, выбалелага» праз клопат пра маладыя пакаленні паэтаў. З удзячнасцю пра гэта гаварылі былыя вучні юбіляра – В. Зуёнак, А. Вярцінскі, К. Камейша. Усе яны адзначалі не толькі высокія мастацкія вартасці яго паэзіі, але і шчодрасць яго душы, увагу і спагадлівасць да маладых, чыталі свае прысвечаныя Мікалаю Якаўлевічу.

Празаік Генрых Далідовіч распавёў пра сваё знаёмства з юбілярам і высока ацаніў яго праявіныя творы – раман «У падземеллі» і апавесць «Палон», дзе праўдзіва і глыбока адлюстраваны падзеі Вялікай Айчыннай вайны, жыццё савецкіх ваеннапалонных, вывезеных у Нямеччыну.

Выступоўцы адзначалі душэўную шчырасць юбіляра, дзякуючы якой яму добра ўдаюцца ўспаміны, эсэ, словы пра сяброў, а таксама пераклады. Мікалай

сіма Танка, а таксама верша С. Ясеніна ў перакладзе юбіляра, якія прачытаў А. Вінярскі. Мікалай Якаўлевіч атрымаў у падарунак і песню «Завушніцы» на словы свайго сябра Максіма Танка. Яе выканаў саліст вальна-эстраднай студыі Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта Аляксандр Бабрыковіч.

Аздобай мерапрыемства стала выступленне спявачкі Наталі Бронскай, лаўрэата Міжнароднага фестывалю імя Ганны Герман, якая пад акампанемент гітарыста Сяргея Міклашэўскага выканала песні на словы Я. Янішчыц. Яна была адной з тых паэтаў, якой апекаваўся Мікалай Якаўлевіч.

Творчасць М. Аўрамчыка – яркая старонка ў гісторыі беларускай літаратуры. У творчай скарбніцы Беларусі годнае месца займаюць кнігі пісьменніка, яго плённая праца на ніве Беларускай адзначаная Літаратурнай прэмія імя Янкі Купалы (за зборнік «Сустрэча былых канагонаў»; 1964), ордэнам «Знак Пашаны», званнем «Заслужаны работнік культуры Беларусі».

Святло пісьменніцкага і чалавечага таленту М. Аўрамчыка – прыклад для маладых. Хочацца пажадаць нашаму юбіляру здароўя, святла ў жыцці і радасці, бо ён шчодра дзеліцца імі з людзьмі – знаёмымі і незнаёмымі. Ён – чалавек-эпоха, вучыць нас быць уважлівымі адно да аднаго, не крыўдзіць нікога, глядзець на свет з замілаваннем, узнёсла і трапятліва!

Лідзія ШАГОЙКА, заадачык культурна-адукацыйнага аддзела ДМГБЛ

Грамадскасць і праграма «Замкі Беларусі»

15 снежня 2014 года ў мінскім Доме дружбы (Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі) адбыўся круглы стол «Замкі Беларусі: ход рэалізацыі і перспектывы дзяржаўнай праграмы». У працы прынялі ўдзел прадстаўнікі выканаўчых органаў улады, члены Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА, грамадскай камісіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь па ахове гісторыка-культурнай спадчыны, члены неўрадавых арганізацыяў, валонцёрскага руху, а таксама ініцыятывы жыхары замкавых населеных пунктаў, навукоўцы і іншыя зацікаўленыя тэмай прадстаўнікі грамадскай супольнасці.

Удзельнікі круглага стала зацікаўлена абмеркавалі складаныя пытанні аховы і зберажэння замкаў, іх прыроднага і гаспадарчага ачаўвання дзякуючы намаганням ГА «Беларускі камітэт Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС)» і пры ўдзеле і матэрыяльнай дапамозе Міжнароднага кансорцыума «ЕўраБеларусь».

Пад час пасяджэння грамадскасць больш за ўсё цікавіў шэраг пытанняў, сярэд якіх выдзяляліся наступныя:

- ступень удзелу мясцовых жыхароў у функцыянаванні замкавых комплексаў, удзел у іх лёсе, вызначэнне ролі мясцовай грамадскасці і іх пазіцыя ў дачыненні да замка, узаемадзеянне грамадскасці і мясцовай адміністрацыі;
- пазіцыя мясцовай адміністрацыі ў дачыненні да замка, перспектыва сацы-

яльна-эканамічнага развіцця населеных пунктаў, дзе знаходзяцца замкі;

- ментальны вобраз замка ў свядомасці мясцовых жыхароў і іх уяўленне аб будучыні існавання ў атачэнні прылеглай культурнай спадчыны і прыроднага ландшафту, развіцці турызму.

- магчымыя канфлікты, звязаныя з працамі па стварэнні новага культурнага ландшафту, змены, да якіх можа прывесці праца па адраджэнні спадчыны.

Дзякуючы даследаванню, якое на працягу 2014 года правяла група спецыялістаў Беларускага камітэта ІКАМОС, экспертаў у галіне гуманітарных тэхналогій і культуралогіі, удзельнікам круглага стала было прадстаўленае выданне «Отчёт по исследованию "Восстановление замков как культурный и социальный проект"». У ім аўтарскі калектыў у складзе Сцяпана Стурэйкі, Таццяны Вадалажскай, Дзмітрыя Галіноўскага, Таццяны Кедрык зрабіў спробу аналізу сацыякультурных працэсаў у сувязі з рэстаўрацыяй замкаў і адказу на пастаўленыя вышэй пытанні. Сярод іх найважнейшым лічу пытанне аб праблеме маёмасных адносінаў і ролі ў яе вырашэнні мясцовай грамадскасці.

Круглы стол адлюстравыў глыбокую зацікаўленасць грамадскасці і мясцовых органаў улады ў вырашэнні важных пытанняў, што былі сфармуляваныя прысутнымі ў Звароце да Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь (яно, на жаль, адмовілася ад удзелу ў працы круглага стала).

Уладзімір ГІЛЕП,
старшыня Беларускага камітэта ІКАМОС

Зварот удзельнікаў круглага стала да Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь

Усведамляючы надзвычайную каштоўнасць беларускіх замкаў як носбітаў гістарычнай памяці і дамінантаў беларускага культурнага ландшафту, улічваючы наяўнасць шырокай грамадскай зацікаўленасці ў аднаўленні замкаў адначасова з пэўнай асцярогаю адносна ходу рэалізацыі асобных рэстаўрацыйных праектаў, пазітыўна ацэньваючы намаганні Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь па стымуляцыі правядзення навуковых, гістарычных і археалагічных даследаванняў, а таксама па каардынацыі аховы, аднаўлення і выкарыстання беларускіх замкаў, удзельнікі круглага стала лічаць неабходным:

1. У накірунку метадыкі аховы і рэстаўрацыі

1.1. Гарманізаваць метадыку археалагічных даследаванняў і праектавання першачарговых выратавальных, кансервацыйных і экспазіцыйных работ на помніках.

1.2. Прызнаць прыярытэт кансервацыі ды экспазіцыі замкаў (замкавых тэрыторыяў) перад цэласнай рэстаўрацыяй, рэканструкцыяй аднаўляемых помнікаў.

2. У накірунку рэгіянальнага планавання

2.1. Увесці ва ўжытак паняцце культурнага ландшафту, не аперуючы пры кіраванні тэрыторыяй толькі ахоўнымі зонамі асобных вызначаных гісторыка-культурных каштоўнасцяў.

2.2. Стымуляваць утварэнне своеасаблівых «замкавых кластараў» з найбольш блізка размешчаных аб'ектаў, што пазітыўна адбілася б на развіцці турызму, а таксама на ўмацаванні сацыяльных, культурных і эканамічных сувязяў паміж беларускімі рэгіёнамі.

2.3. Прымаць да ўвагі пры кіраванні замкавымі населенымі пунктамі палажэнні, выкладзеныя ў найбольш сучасных міжнародных дакументах: Прынцыпах Валеты па захаванні і кіраванні гістарычнымі гарадамі ды ўрбанізаванымі тэрыторыямі (прынятыя 17-й Генеральнай Асамблеяй ICOMOS 28 лістапада 2011 года); Рамачнай Канвенцыяй Савета Еўропы аб важнасці культурнай спадчыны для грамадства (прынятай 27 кастрычніка 2005 года).

3. У накірунку працы з супольнасцямі і рэалізацыі дзяржаўна-прыватнага партнёрства

3.1. Вызначыць перспектыву функцыю для замкавых аб'ектаў (і замкавых тэрыторыяў) больш асцярожна, з арыентацыяй на бягучую сацыяльна-эканамічную сітуацыю ў населеных пунктах, маючы на ўвазе прыярытэт інтарэсаў мясцовых супольнасцяў у выкарыстанні ўласнай спадчыны.

3.2. Лічыць мясцовыя супольнасці (няўрадавыя арганізацыі, дабрачынныя фонды, клубы і г.д.) паўнаважнымі партнёрамі дзяржаўных органаў і ўстановаў у вызначэнні рэжымаў карыстання і планавання развіцця замкавых аб'ектаў і тэрыторыяў.

3.3. Стымуляваць якаснае развіццё дыялогу вакол аднаўлення замкаў паміж зацікаўленымі бакамі грамадскасці ды архітэктурнай супольнасці шляхам арганізацыі адмысловых тэматычных мерапрыемстваў, фінансавання сацыялагічных, культурна-антрапалагічных і іншых гуманітарных даследаванняў.

Замак у Смалянах: сучасны выгляд і варыянт рэканструкцыі

Беларускі «Архіў сведкі вайны» пабачаць у Венецыі

21 студзеня ў Цэнтры сучасных мастацтваў у Мінску адбылася прэс-канферэнцыя, дзе была прадстаўленая канцэпцыя беларускага павільёна 56-й Венецыянскай біенале сучаснага мастацтва – праект «Архіў сведкі вайны» (куратарская група: Аляксей Шынкарэнка, Вольга Рыбчынская, пры ўдзеле Канстанціна Селіханова), што стаў пераможцам конкурсу куратарскіх канцэпцыяў, праведзенага Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь. Камісар павільёна – дырэктар Цэнтры сучасных мастацтваў Наталля Шаранговіч.

Павільён у Венецыі сімвалічна будзе прадстаўлены ў

дзвюх перакрыважаных плоскасцях: як візуалізацыя тэмы вайны па-за часам і геаграфіяй праз «невядомы» фота-архіў і як прастора ўзаемадзеяння і фармавання незабыўнага, моцнага ўражання ў гледача, якое ўзнікае ў выніку працы, кантакту з архівам – арыгіналамі і копіямі фатаграфіяў, створаных пад час ваеннага канфлікту, а таксама праз знаёмства з гісторыямі, пакінутымі ўдзельнікамі праекта. Фатаграфічная відавочнасць прапануецца гледачу як адпраўная кропка для фарма-

вання ўнутранай карціны праекта. Апісваючы свае ўражанні і досвед, глядач павільёна тым самым пакідае сваю гісторыю, якая напрыканцы наведвання прапануецца яму ў выглядзе надрукаванай ці электроннай копіі. Чалавек пакідае павільён, адчуваючы сябе актыўным удзельнікам, а не пасіўным гледачом. Дакументальная фатаграфія становіцца сродкам камунікацыі паміж людзьмі, яна «прарывае» рамкі часу.

«Архіў сведкі вайны» будзе працаваць адначасова ў Ве-

нецы і ў Мінску ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва. Мэта паралельнай працы двух архіваў сусветных войнаў – вытрымліваючы геаграфічную дыстанцыю, выявіць розніцу ўласцівасцяў гэтых архіваў, праявіць іх сувязь і ўзаемадзеянне. Паміж дзвюма пляцоўкамі, як і паміж архівамі, будзе адбывацца абмен меркаваннямі, пытаннямі і адказамі.

Мультымедычным элементам у экспазіцыі павільёна стане інсталяцыя К. Селіханова «Лес» – множны вобраз і

метафара вечнай прыроды, беларускага ландшафту, дому, укрыцця, закліканая заповоіць і прапанаваць гледачу паўзу, змену тактыкі ўспрымання.

Праект «Архіў сведкі вайны» ажыццяўляецца пры падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Генеральны партнёр Цэнтры сучасных мастацтваў – ЗАТ «Альфа-Банк», юрыдычны партнёр – Адвакацкае бюро «ВМП Власава, Міхель і Партнёры». Тэхнічную рэалізацыю праекта здзейсніў Мінскі цэнтр фатаграфіі.

Паводле
інфармацыі
арганізатары

Найдзёнавіцкі завод

Пасля вайны ў вёсцы Найдзёнавічы Стаўбцоўскага раёна адразу адкрылі невялікае прадпрыемства па ліццэ чыгуноў, валянні валёнкаў.

Працавала майстэрня ў былым доме яўрэяў. Гаспадары яго загінулі ў вайну. Летам там лілі чыгуны, а зімой валялі валёнкі. Прадукцыю прадавалі мясцовым жыхарам, а таксама выконвалі дзяржаўны заказ.

Працавалі там жанчыны і мужчыны: Марыя Уладзіміраўна Пальчэўская (цяпер жыве ў вёсцы Найдзёнавічы), Галіна Аляксандраўна Аналот, Соф'я Аляксандраўна Вершына, Уладзімір Вершына (брыгадзір, зімой працаваў і ў яго дома), Міхаіл Якусік, Уладзімір Паўлавіч Мардзіловіч, Уладзімір Некраш (майстар).

У 1950-я гады майстэрню закрылі.

Як гэта рабілася?

Ліццэ чыгуноў

Ліццэ – працэс атрымання вырабаў (адлівак) з расплаўленых матэрыялаў (металаў, керамічных матэрыялаў, пластыка і інш.), залітых у ліцейную форму і пасля зацвердзвання апрацаваных. Адзін з найбольш эканамічных спосабаў вырабу дэталей і загатоўак складанай формы і розных памераў.

У ліцейнай вытворчасці выкарыстоўваюць больш за 50 разнавіднасцяў ліцця, у тым ліку бесперапыннае, вакуумнае і каменнае.

Валянне валёнкаў

Зімовы абутак з валенай воўны бытаваў на нашых землях здаўна, а з цягам часу набыў шырокае распаўсюджванне. У некаторых рэгіёнах нашай краіны гэты абутак называюць таксама валенцы.

Працэс валяння ўключае некалькі этапаў: закладка вырабаў, валянне, фармаванне, аддзелка. Выраб валёнкаў (асабліва дзіцячых) бытуе і ў наш час у вёсках. Майстры-валяшнікі вырабляюць абутак з захаваннем традыцыйнай тэхналогіі і прыладаў працы.

Воўну насцілалі на сталё на змочаным вадой кавалку палатна, потым яго скачвалі разам з воўнай у трубку і камячылі рукамі да ўтварэння тонкага пласта (плайстры). На яго праз палатняную пракладку клалі новы пласт воўны, накрывалі плацікам і зноў камячылі. Потым даставалі пракладку, надавалі плайстрам форму вырабу, злучалі абодва пласты, аблівалі кіпнем для ўшчыльнення, шмат разоў раскочвалі і церлі спецыяльнымі качалкамі (валёк, пруток, рубцы). Загатоўку насаджвалі на драўляныя калодкі (правідлы, балванкі) для надання патрэбнай формы. Пасля сушкі ў печы выраб на калодцы расчэсвалі жалезнай шчоткай, церлі пемзай, абпальвалі ворс.

Святлана АДАМОВІЧ,
г. Стоўбцы

Дзе варта пабываць

Тры кропкі цыклічнасці

У Мемарыяльным музеі-майстэрні Заіра Азгура ўночы з суботы на нядзелю не будуць спаць. І запрашаюць да сябе аматараў як скульптуры, так і музыкі ды кіно. З 23 гадзінаў 30 хвілінаў 31 студзеня да 7 гадзінаў раніцы 1 лютага тут пройдзе альтэрнатывны музейны праект «Ноч мастацтваў». У Мінску такое рэалізуецца ўпершыню і будзе прысвечанае тэме «Цыклічнасць».

Цыклічны працэс – паступальны, эвалюцыйны. Цыкл разглядаецца як віток у развіцці па спіралі, а паступальнае развіццё знаходзіцца ў адзінстве з элементамі цыклічнасці, з тым соцыумам і мастацтвам, што акаляе нас. Паслядоўнасць і паўтаральнасць з'яўляюцца асноўнымі часавымі параметрамі і ўвасабляюць універсальную форму сувязі пэўнай асобы з тым, што побач, у тым ліку – і з светам мастацтва, якое ўздзейнічае адначасова на зрок і на слых. Найбольш развітаю формай сінтэтычнага мастацтва з'яўляецца кінамастацтва, што і будзе адлюстравана ў скульптурнай зале, «Кропцы невяртання». Тут запланавана дэманстрацыя групы твораў ігравога кіно на столі залы і на дэманстрацыйным экране. Цягам ночы можна будзе пабачыць стужкі Кіры Муратавай «Вечнае вяртанне», Івана Вырыпаева «Танец Дэле», Джыма Джармуша «Кава і цыгарэты» і Салі Потэр «Арланда». У мемарыяльнай зале ў гэты ж час будзе гучаць эксперыментальная электронная музыка ад «Gran+», «Kuksa», «TeeMoore» і «Bogdan». Будзе і яшчэ адна кароткатэрміновая зона, што дазволіць наведнікам або атрымаць асалоду ад свежага паветра, або няспешна пагутарыць з сябрамі: Культур-Бюро арганізуе «Глінтвейн-party».

Арганізатары адзначаюць, што варта мець з сабою цёплыя світары або пледы, а квітка можна будзе набыць як загадзя, гэтак і ў дзень мерапрыемства ў касе музея або замовіць па тэлефоне +375 29 5686319 і +375 29 8654700.

Паводле інфармацыі
арганізатараў

(Заканчэнне. Пачатак у № 3)

Арыштаваны ў сакавіку 1907 года, Бязмен правёў у мінскай турме да суда паўтара года. Ён падаваў прашэнне выпусціць яго да суда пад грашовы альбо маёмасны заклад, што ў той час рабілася часта. Але ён быў палітычны, і судовая палата адмовіла ў сувязі з цяжкасцю пакарання, якое яму пагражала. У прашэнні наш зямляк выкрываў бесчалавечнасць турэмнага парадку, пры якім «страшэнная перапоўненасць камераў і дрэннае харчаванне можа пахаваць за жыва ў сценах турмы». Хто ж мог дазволіць узяць такога прасіцеля на парукі?

Разам з шыфраванымі запісамі ў блакноце юнака аказаліся народныя песні, ён цікавіўся жыццём сялянства, пісаў карэспандэнцыі пра становішча простых людзей у газеты. У судовай справе захаваўся ліст Я. Бязмена да каханай дзяўчыны Кацярыны Арабей, у якім ён піша: «Здаровы, але сілы не надта. Пакруціцца хвілін 5 – 10 і задыхаешся ад недахваткі паветра. У параўнанні з іншымі я лепей за ўсіх захаваўся, галоўнае, не паў духам. Надзея на сябе, на свае сілы, прага жыцця і помсты падтрымлівае мой арганізм». Але гэты ліст да адрасата не дайшоў, застаўся ў руках турэмнага начальства.

Такім чынам, Якаў Сямёнавіч Бязмен, сын беларускага селяніна з вёскі Краснае, настаўнік па прафесіі, узначальваў валасны камітэт сялянскай арганізацыі пры сацыял-дэмакратычнай партыі і адначасова кіраваў мінскім губернскаму бюро Усерасійскага саюза настаўнікаў. І працу па настаўніцкім саюзе ён вёў сумесна з Якубам Коласам.

Якуб Колас, ствараючы трылогію «На ростанях», не забыўся пра Я. Бязмена, які сыграў вялікую ролю ў арганізацыі тайнага настаўніцкага з'езда. Так, дзякуючы нашаму земляку з вёскі Краснае, з'явіўся на свет літаратурны герой Сымон Тургай.

Перачытаем удумліва кнігу Якуба Коласа «На ростанях», звернем увагу на наступныя радкі: «У чалавека ёсць

два жыцці: адно жыццё твораць ён сам, а другое не залежыць ад яго і часта выходзіць за межы яго волі. Другімі словамі сказаць: у чалавека ёсць жыццё яўнае і ёсць жыццё прыхованае, калі за цябе стараюцца пачочныя людзі, пераважна начальства. Так адчуваў Лабановіч, але замацаваць сваё адчуванне ў пэўнай форме не здолеў. Ён толькі ведаў, што вакол яго нешта накручваецца, як ніткі на верацяне, каб потым з верацяна перайсці ў клубок, а з клубка ў аснову кросен. І кросны звычайна вячваюць канец, і гэты канец – нешта накітал т чацвёртага акта драмы або камедыі».

Гэтыя разважанні аўтара папярэднічаюць паведамленню пра прыцягненне да судовай адказнасці Андрэя Лабановіча, у вобразе якога Якуб Колас адлюстравваў самога сябе, і Сымона Тургая (Я. Бязмена), пра якога аўтар піша: «Тургай, як нейзавядаведаўся Лабановіч, злавліў ў Карэлічах на пошце і загналі ў навагрудскі астрок. Апроч усёй іншай «крамольнай» дзейнасці, Тургаю ставілі ў віну і агітацыю сярод вяскоўцаў, каб яны не хадзілі на работу ў панскія двары, бо ўсе маёнткі павінны належаць на роду...».

Сымон Тургай з вёскі Краснае

Звернем увагу на сцэну суда над настаўнікамі, якая апісваецца далей: «Сымон Тургай прызнаўся, што ўваходзіў ва Усерасійскі саюз настаўнікаў і напісаў адозву аб байкоце. Другія ж адозвы пісаў не ён. Таксама пісаў і не Андрэй Лабановіч: усе іншыя адозвы былі напісаны трэцяю асобаю. Гаварыў Тургай смела, упэўнена і пераканаўча».

– Хто ж гэта трэцяя асоба? – пытаўся пракурор.

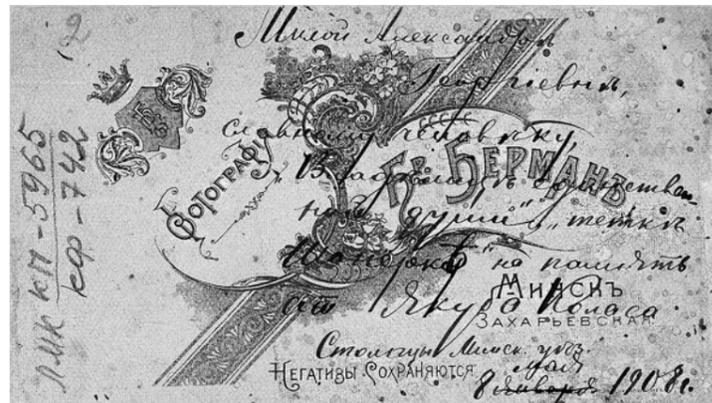
– Я не сведка на гэтым судзе, а падсудны, – з годнасцю адказаў Тургай і дадаў: – Калі б я і ведаў «трэцюю» асобу, дык закон дае мне права на некаторыя пытанні не адказваць».

– Другіх пытанняў не маю, – сказаў старшыні трохі абсечаны пракурор.

Андрэй падзівіўся смеласці Тургая і яшчэ болей упадаваў яго».

Фотаздымак, падараваны Якубам Коласам А. Рамановіч

Дарчы надпіс на адваротным баку фота

Рагвалодаў камень быў выдатным помнікам культуры ўсходніх славянаў, нацыянальнай святыняй беларускага народа. У энцыклапедыях пра лёс манументальнага помніка славянскай эпіграфікі сцісла і нека двухсэнсоўна пазначана: «Не збярогся».

«Уся магістраль Масква – Мінск каштуе менш за Рагвалодаў камень»

Рагвалодаў камень адносіўся да так званых Барысавых камянёў. Гэтыя велізарныя валуны, прыцягнутыя некалі на нашу зямлю ледавіком, да прыняцця хрысціянства былі язычніцкімі святынямі. У першай трэці XII ст. па загадзе полацкага князя Барыса Усяславіча на валунах былі высечаныя крыжы і тэкст «Господи, помози рабу своему Борису». Вядома пра існаванне дзевяці Барысавых камянёў. Да нашых дзён з іх захавалася ўсяго тры...

Рагвалодаў камень ляжаў за паўкіламетра на паўднёвы захад ад вёскі Дзятлава Аршанскага раёна. Па форме гэты велізарны валун нагадваў паралелепіпед з крыху скошанымі закругленымі вугламі. Даўжыня блока дасягала 3-х метраў, шырыня – 2,4 метра. Паводле падлікаў вучоных, ён важыў дзесьці 24 тоны. На ягонай верхняй грані быў высечаны шасціканцовы крыж на падстаўцы з дзвюма прыступкамі. Вышыня яго складала 1,8 метра. Двума колцамі крыж апярэзваў надпіс: «Въ лето 6679 месяца маия въ 7 день доспелъ крѣсть сий. Господи, помози рабу своему Василию в крещении именовану Роговолоду сыну Борису» і манаграма «ИС» «ХР» «НИКА» (лічбы дадзеныя па стараславянскім звычаі літарамі; калі расшыфраваць «6679», атрымаецца 1171 год ад Нараджэння Хрыстова).

Народ многія стагоддзі шанавалі Рагвалодаў камень (яго яшчэ называлі Барысаглебскім, Барысавым, Аршанскім, Уладзімірскім, Пісанікам). Паводле сведчання сучаснікаў, ён быў чырвона-бурага колеру, як бы набрынялы крывёю.

«Строгае, навуковае даследаванне гэтага помніка ў археалагічных адносінах, – заўважыў некалі Адам Кіркор, – несумненна растлумачыць нам ягонае значэнне». На жаль, ні ў XIX ст., ні пазней ніхто з археолагаў Рагвалодаў камень так і не даследаваў.

Яшчэ на пачатку XIX ст. над валуном была пабудаваная Барысаглебская царква. Але пад час напалеонаўскага нашэсця яна была спаленая. У 1830-х гг. намаганнямі сялянаў з навакольных вёсак над Рагвалодавым каменем зноў паўстала невялікая драўляная царква. А штогод 7 мая ў ёй праводзілася ўрачыстае набажэнства ў памяць князя Рагвалода, асвятлялася крыніца, размешчаная побач з царквой.

Але ўнікальнаму помніку эпіграфікі (бо гэта была адзіная старажытнаславянская пісьмовая крыніца з дакладнай датай!) не пашанцавала. У пачатку 1930-х гг. на хвалі ваяўнічага атэізму царква (мясцовыя жыхары называлі яе капліцай), якая ахоўвала камень ад снегу і дажджу, была разабраная і перавезеная ў вёску Дзятлава, дзе яе прыстасавалі пад калгасны клуб. А 10 чэрвеня 1936 г. Рагвалодаў камень быў узарваны падрыўнікамі, якія рыхтавалі друз для пабудовы аўтамагістралі Масква – Мінск. Пра абставіны знішчэння помніка распавёў у сваіх успамінах «Наша спадчына прамаўляе» Юрка Віцьбіч, які ў 1939 г. узначалваў Віцебскую абласную навуковую экспедыцыю па ахове пом-

нікаў рэвалюцыі, гісторыі і мастацтва. Наведаўшы Аршаншчыну, ён склаў са словаў члена Тумініцкага сельсавета, жыхара вёскі Дзятлава Рамана Мікалаевіча Палагоўскага «Дэфектны акт»: «Па сваіх тэхнічных якасцях (крокхі) Рагвалодаў камень яўна не надаваўся да будаўніцтва і быў падарваны выключна дзеля свавольства, – занатаваў Юрка Віцьбіч. – Паглядзім, як святое паляціць у паветра, – заўважыў адзін з падрыўнікоў».

Па сведчанні даследчыка, на плошчы ў 40 кв. м. у 1939 г. яшчэ ляжалі 28 буйных і дробных кавалкаў каменя, на 12-і з якіх можна было разгледзець сляды крыжа і

З краянаўчых пошукаў

Час збіраць камяні...

Рагвалодаў камень у царкве. Фота І. Чысцякова (1896 г.)

надпіса. Праз колькі гадоў Юрка Віцьбіч са скрухай зазначыў: «Так загінула найвыдатнейшая святыня беларускага народа... І ці разумеюць тамтэйшыя падрыўнікі, што ўся магістраль Масква – Мінск каштуе менш за Рагвалодаў камень».

У пошуках святыні

Пасля вайны навукоўцы, згадваючы пра выдатны помнік эпіграфікі, абыходзілі факт яго наўмыснага знішчэння маўчаннем.

Вядомы расійскі археолаг Леанід Аляксееў, які доўгі час вывучаў старажытны Друцк, пісаў, што рэшткі Рагвалодава каменя былі выкарыстаныя для пабудовы ўжо згаданай магістралі. Ёсць, праўда, згадка ў краянаўчай літаратуры, што асобныя кавалкі святыні трапілі ў падмуркі жылых ды гаспадарчых пабудоваў навакольных вёсак. Праўда, ні адзін з іх пакуль не выяўлены.

Некалькі гадоў таму аўтар гэтых радкоў паспрабаваў пашукаць «сляды» святыні і пагутарыў з доўгажыхаркамі

Рагвалодаў камень. Фота І. Чысцякова (1896 г.)

вёскі Дзятлава. Марыя Карпаўна Новікава аказалася роднай пляменніцай таго самага Рамана Палагоўскага. «Калі рыхтавалі друз, – казала яна, – узрывалі камяні ў кар’еры, аж шыбы дрыжэлі ў вокнах. А царкву перавезлі спачатку ў Дзятлава, у ёй быў клуб, а сцэну зрабілі, дзе раней быў алтар. Потым зруб перавезлі ў вёску Галошаўка (цяпер Талачынскага раёна – В.Л.), дзе прыстасавалі пад жыллё нейкім пагарэльцам. Яшчэ 20 гадоў таму дом той быў цэлы. Але рэшткаў каменя не бачыла». На жаль, і зруба таго ўжо няма.

Занатаваў тады і ўспаміны 90-гадовай Еўдакіі Гаўрылаўны Давыдзенка. Неаднойчы была яна ў тым невялікім, але ўтульным храме. Памятае, што Рагвалодаў камень быў абкружаны невысокай металічнай агароджай, якую ўпрыгожвалі ручнікімі. А ў дзень прастоўнага свята з’езджаліся сюды вернікі з Оршы, Шклова, Коханава, навакольных вёсак. Калі царква была ўжо закрытая, у вакенца пралез Сёмка, жвавы і рухавы хлопчык 8-і гадоў. Ці яму хто параіў, або сам дадумаўся выкалаць вочы святым на абразях. Праз некалькі месяцаў, якраз на Спаса, ён быў задушаны вупражжу – конь чамусьці падбрыкнуў. «Бог пакараў», – казалі тады людзі.

Марыя Іванаўна Грачыха (1924 г.н.) – адзіная на сёння жывая сведка тых падзеяў: «Узрывала камень брыгада зняволеных – “турэмшчыкаў” (відаць, з аршанскай турмы. – В.Л.). Іх нават прыводзілі

Фрагмент Рагвалодава каменя. Фота аўтара

мыцца ў нашу лазню. Калі ўзрывалі камень, то таго зэка, які падкладваў узрыўчатку, смяротна параніла (ці гэта праўда, ці ўжо легенда? – В.Л.). А яшчэ памятаю, што побач з царквой біла крыніца, вада ў ёй была такая смачная, што п’еш – не нап’ешся. Туды мы хадзілі рыхтаваць сена скаціне. Цяпер там усё пазарасло. Куды ж дзеліся кавалкі каменя, я ня ведаю».

Але дакладнае месца, дзе ляжаў камень, даваўся даведацца ад жыхара суседняй вёскі Лісуны, сувязіста Рамана Чарліна, чалавека апантанага і вельмі дасведчанага ў мінулым родных мясцінаў. Напачатку 1990-х гг. ён вырашыў саматужна заняцца піваварэннем. А для пива патрэбная адпаведная вада. Вось яе і пачаў шукаць. Некалькі крыніцаў б’юць у вялікай, зарослай хмызняком лагчыне, што цягнецца да вёскі Дзятлава. Ад адной з вясковых доўгажыхарак Раман даведаўся, што там некалі стаяла царква, побач з якой біла крыніца. Нарэшце ён натрапіў у сваіх пошуках на вялікую яму, якая засталася на месцы царквы ад выбуху. Яшчэ гадоў пятнаццаць таму нават былі бачныя падмуркі храма. Напрыканцы XIX ст. вакол царквы была выкапаная канаўка для сцёку вады (бо зямля тут балочстая), што ішла ў роў. Яна захавалася да нашых дзён. Па словах лісуноўца, пакуль каля вёскі не асушылі балота, крыніцы ў ровы былі больш моцныя (ёсць нават сярод іх, па сцвярджэнні Чарліна, крыніцы з т. зв. «жывой» і «мёртвай» вады), а вада і цяпер стаіць кожнай вадой у яме на месцы колішняй царквы. Паказаў Раман Леанідавіч і зарослы мохам камень, які ляжыць непадалёк ямы. Па сваіх якасцях ён нагадвае Рагвалодаў камень. І добра бачна, што ён – менавіта кавалак ад валуна, які ўтварыўся пасля механічнага ўздзеяння (выбуху?). Нават калі ўпершыню вясковец яго знайшоў, адзін бок быў абпалены (успомнім пажар 1812 г.). На вонкавай паверхні ёсць і нейкі штучны выступ.

Дарэчы, у вёсцы Лісуны сустрэўся і пагутарыў з Васілём Сцяпанавічам Лапаценкам. Ён нарадзіўся якраз у год знішчэння Рагвалодавага каменя. «У 1947 г., – узгадае вясковец, – разам з бацькам мы разбівалі кавалкі каменя і звозілі іх для падмуркаў сваёй новай хаты». На жаль, падмуркі тыя зараз затынкаваныя. Агледзеў я і падмуркі суседніх хатаў. У некаторых добра бачныя кавалкі камянёў, што па фактуры нагадваюць Рагвалодаў. Але літары нідзе не заўважныя...

З надзеяй на вяртанне

Застаецца спадзявацца, што месца, дзе некалі знаходзілася адна са святыняў беларускага народа, будзе ўсё ж абвешчаная археалагічным запаведнікам і ўзятая пад ахову дзяржавы. Хоць і верыць, што зноў паўстане на гэтым месцы царква, у якой размесціцца дакладная копія Рагвалодавага каменя (адпаведных памераў валуны ёсць у бліжэйшым кар’еры). Нарэшце, ёсць надзея, што будучы знойдзеныя і рэшткі самой святыні. А месца гэтае павінна стаць аб’ектам паломніцтва – як рэлігійнага, так і гісторыка-культурнага.

Віктар ЛЮТЫНСКІ,
выкладчык Аршанскага
дзяржаўнага механіка-
эканамічнага каледжа,
краянаўца

У тэатры «Зьніч»

У апошні зімовы месяц тэатр «Зьніч», як і заўсёды, ставіць спектаклі і чакае гледчоў.

2 лютага для дзетак будзе ісці спектакль «**Мой Маленькі прынец**» паводле аповесці Антуана дэ Сент-Экзюперы і вершаў П'ера Беранжэ ў перакладзе Ніны Мацяш. Выканаўца – Раіса Астрадавіна, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева.

Увечары на сцэне – паэтычна-драматычны мнаспектакль «**Красёны жыцця**» паводле паэмы Якуба Коласа «Новая зямля» прадставіць заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Алесь Кашпераў. Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

5 лютага маленькія гледачы змогуць убачыць лялечны мнаспектакль «**Пра ката Сафрона і пеўніка Андрона**» па п'есе Лявона Мікіты. Выканаўца – Леанід Сідарэвіч.

9 лютага на сцэне будзе ісці лялечны мнаспектакль «**Граф Глінскі-Папялінскі**» паводле п'есы Артура Вольскага. Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – Вячаслаў Шакалідо.

Тым жа вечарам гледачоў чакаюць на мнаспектаклі «**Нобіль – Барвяны Уладар**» паводле аповесці Уладзіміра Караткевіча «Сівая легенда». Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэстаў.

12 лютага пад час мнаспектакля Сяргея Кавалёва «**Маленькі анёлак**» дзеці даведаюцца пра падарожжы анёлка- апекуна забытых жывёлаў, якога Бог спусціў на зямлю адшукаць самую няшчасную істоту. Выканаўца – вядучы майстар сцэны Раіса Астрадавіна, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

Увечары на сцэне – драматычны мнаспектакль «**Абранніца**» паводле «Маленькіх трагедый» Аляксандра Пушкіна ў перакладзе Рыгора Барадуліна. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева.

Спектаклі праходзяць у Тэатральнай зале культурнага цэнтру касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Падыспанчык – добранькі танчык!

Жыхаркі вёскі Навасёлкі Вішоўскага сельсавета Бялыніцкага раёна Марыя Люцікава і Надзея Цецерукова з задавальненнем успамінаюць сваю маладосць. Кажуць, што нягледзячы на цяжкія ўмовы жыцця і працы, у вёсцы было весела. Клуба не было, моладзь збіралася па чарзе ў хатах вясцоўцаў. Запашалі гарманіста і танцавалі. Алкаголь амаль не ўжывалі, бо і без яго добра веселіліся. Калі з'явіўся клуб, то ўжо ў ім ладзілі вечарыны і танцы пад час розных святаў.

Марыя Андрэеўна і Надзея Аляксееўна вельмі любілі танцаваць. Як успомняць той час, дык ногі самі пускаюцца ў скокі. Таму бабулькі ласкава пагадзіліся прадэманстраваць танцы сваёй маладосці.

Танцавалі звычайна парамі. Вось яны бяруцца за рукі, рухаюцца ўперад і назад, спрытна адбіваюць рытм нагамі і круцяцца. Гэта танец з незвычайнай назвай «Карколік».

А вось ужо, узяўшыся за рукі і падняўшы іх уверх, задорна рухаюцца ўперад і назад па лініі танца. Гэта – «Падыспанец». Аказваецца, «Падэспань» або «Падыспанец» беларусы танчаць з пачатку ХХ стагоддзя. Прыдуманы маскоўскім балетмайстарам, гэты бальны танец з відавочным іспанскім каларытам хутка пайшоў у народ.

Таксама танцавалі «Каробачку», «Зялёную рошчу» і «Страданне», падбздэрваючы сябе прыпеўкамі:

*Вой, іграйце мне «Страданне»,
Я ўжо настрадалася!*

*Аздавайце мяне замуж,
Я ўжо нагулялася!*

– Вельмі весела гулялі, – расказвае Надзея Аляксееўна. – Танцавалі культурна, не лапаліся. Хлопец схіляўся да дзяўчыны, і толькі тады яна ўставала і падавала яму руку. Пасля танца той павінен быў дзяўчыну завесці на тое месца, адкуль браў.

Ад праведзенага майстар-класа кожны атрымаў зада-

вальненне. Жанчыны нібы вярнуліся ў гады сваёй маладосці, аўтар жа гэтых радкоў з захапленнем назіраў тую самабытнасць, якую яшчэ захоўваюць нашыя бабулькі.

*Андрэй СУПТАЛЁў
На фота аўтара:
Надзея Цецерукова (злева)
і Марыя Люцікава
спрытна адбіваюць нагамі
рытм «Карколіка»*

Шляхі ў прыгажосць — паясы

Пояс з даўніх часоў з'яўляўся неад'емнай часткай традыцыйнага беларускага строю. У яго было шмат функцый: па-першае, ён падтрымліваў і фіксаваў на талі адзенне, па-другое, лічылася, што пояс засцерагае ад хваробаў і нячыстай сілы, бо, паводле народных уяўленняў, замкнёнае кола абараняе чалавека; па-трэцяе, пояс вылучаў чалавека ў сацыяльным асяроддзі, а таксама выконваў ролю ўпрыгожвання, надаваў касцюму завершанасць і цэласнасць.

Добра вядома, што на Беларусі з XVIII стагоддзя працавалі мануфактуры-персіярні па вырабе паясоў у Нясвіжы, Ружанах, Гродне, Паставах, а самай слаўтай была слупская мануфактура. Цяпер слупскія паясы – адметнасць і гонар Беларусі.

У апошнія часы ў нас пачала адраджацца традыцыя па вырабе паясоў, няхай і не такіх каштоўных, як слупскія. Не засталася ўбаку ад гэтай вартай справы і Дзяржыншчына: паўтара года ў вёсцы Станькава, вядомай прыгожым паркам і адноўленым храмам, паспяхова працуе Дзяржынскі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці, які ўзначальвае Лідзія Драчынская. Амаль паўгода майстрыхі вывучалі там сакрэты старадаўняга мастацтва вырабу паясоў, і вынікі не прымусілі чакаць сябе. За непрацяглае час Таццяна Уласава, Дар'я Адамчук, Алена Жукоўская, Анжаліка Прахарэвіч і іншыя змаглі стварыць больш за

50 паясоў. Каляровую гаму паясоў распрацоўвае Наталля Ермаловіч – мастачка і педагог, дырэктар Вялікасельскага дома народнай творчасці, што на Дзяржыншчыне. Нядаўна мы з ёю наведалі цэнтр культуры і народнай творчасці ў Станькаве і на свае вочы паба-

чылі новаствораныя паясы, а таксама пазнаёміліся з майстрыхамі. Адна з іх, Д. Адамчук, вучаніца Н. Ермаловіч, цяпер навучаецца ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце культуры і мастацтваў на аддзяленні дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва, а яе сяброўка

Дар'я Адамчук (злева) і Вольга Клімчанка каля лялькі з паясамі

Вольга Клімчанка ўжо скончыла ўніверсітэт і працуе тут, у цэнтры.

Трэба адзначыць, што ёсць шмат розных тэхнікаў вырабу паясоў: іх можна ткаць на бердзечку, на дошчачках, на кроснах, можна плесці рукамі. Дзяўчаты, як і іншыя майстрыхі цэнтры, могуць працаваць у розных тэхніках. Робяць яны таксама і лялькі-абярэгі «Вербніца», «Каза» (калядная) і іншыя, займаюцца керамікай. Таксама ў цэнтры працуе выдатны майстар па вырабе драўляных гадзіннікаў Андрэй Мартынюк, які вядомы не толькі ў нашай краіне. Кабінет дырэктара Лідзіі Іосіфаўны ўпрыгожваюць некалькі гадзіннікаў, вырабленых рукамі майстра, адзінага на ўсю Беларусь.

Нягледзячы на непрацяглае існаванне, цэнтр дасягнуў значных поспехаў. Л. Драчынская распавяла, што нядаўна Мінскі абласны цэнтр народнай творчасці ўзнагародзіў падначаленую ёй установу Дыпламам за актыўнае развіццё клубнага маркетынгу і рэкламнай дзейнасці. Летась на фестывалі поясапляцення ва Уздзе майстрыхі з Дзяржынска атрымалі чатыры дыпламы. А фае станькаўскага дома культуры, дзе і месціцца цэнтр народнага мастацтва, упрыгожвае вялікая лялька з паясамі. І колькі я ні ўглядаўся, але не знайшоў аднолькавых паясоў – кожны з іх адметны, не падобны да іншых. Можна ганарыцца тым, што на Дзяржыншчыне ёсць людзі, якія працягваюць працу нашых бабуляў і сваім майстэрствам дапамагаюць нам адшукаць шлях у свет прыгажосці.

*Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск*

Фадзей Булгарын: перыпетыі яго жыцця

Так ужо, відаць, супала, што летась споўнілася 225 гадоў з дня нараджэння і 155 гадоў з дня смерці нашага сучасніка, журналіста, празаіка, крытыка і выдаўца Фадзея Венядзіктавіча Булгарына.

Нарадзіўся ён 24 чэрвеня (5 ліпеня) 1789 г. у маёнтку Перышава Мінскага ваяводства ў сям’і небагатага, але радавітага шляхціца. Бацька яго, заўзяты рэспубліканец, які даў Фадзею другое імя ў гонар Тадэвуша Касцюшкі, быў арыштаваны па падазрэнні ва ўдзеле ў нацыянальна-вызваленчым руху, але ў хуткім часе быў вызвалены. Незаконны захоп радавога маёнтка Булгарына крэдыторамі, які стаў пачаткам працяглага судовага працэсу, пакінуў сям’ю без сродкаў. Маці адвезла юнага Фадзея ў Пецярбург, дзе ён паступіў у 1798 г. у Сухапутны кадэцкі корпус.

Паляк па паходжанні, ён, паводле ўласных словаў, «да такой ступені абрусееў, што хадзіў з таварышамі ў праваслаўную царкву, далей вучыўся праваслаўнаму катэхізісу ў протаіерэя Коласава, быў адным з яго лепшых вучняў, спяваў на клірасе і зусім забыў родную мову».

Па заканчэнні курса ў 1806 г. Булгарын быў выпушчаны карнетам ва ўланскі полк, з якога ў 1809 г. пераведзены ў Кранштацкі гарнізонны полк, а потым, праз год, у Ямбургскі драгунскі полк. За гэты час ён удзельнічаў у паходах супраць французцаў у 1807 г. і ў Фінляндыю ў 1808 г.

Калі ў 1811 г. Булгарын выйшаў у адстаўку, то ўцёк у Варшаву і паступіў у французскую армію, у якой даслужыўся да чыну капітана, браў удзел у паходах Напалеона супраць Італіі, Іспаніі і Расіі. Па яго тлумачэнні, выкліканая Напалеонам у Польшчы надзея нагадалі яму, што ён – паляк, і ў ім прачнулася любоў да забытай раней радзімы.

Захапленне прайшло разам з падзеннем Напалеона, і Булгарын зноў зрабіўся рускім, пачаў гарача казаць пра любоў да айчыны, стаяў гарой за ўсё рускае, называў сябе рускім патрыётам і г.д. У гэты час у яго лёсе прыняў удзел шэф расійскай жандармерыі граф Бенкендорф, які ў 1816 г., улічваючы «пахвальныя літаратурныя працы былога капітана французскай арміі Булгарына», прасіў міністра

Ф. Булгарын
(портрэт невядомага мастака)

народнай асветы А. Шышкова залічыць яго ў штат чыноўнікаў міністэрства. У прадстаўленай пры гэтым дакладной запіску пералічваліся літаратурныя працы Булгарына і адзначаліся іх якасці.

З 1822 г. Ф. Булгарын распачаў выданне часопіса «Северный Архив», у якім змяшчаліся артыкулы па гісторыі, статыстыцы і правазнаўстве. У 1823 г. ён стаў выдаваць «Літаратурныя лісткі» і «Русскую Талию», з 1825 г. – літаратурную і палітычную газету «Северная Пчела», «якой найгалоўнейшая мэта, па словах запіскі, заключалася ва ўсталяванні вернападданніцкіх пачуванняў». Для распаўсюджвання гэтых жа пачуццяў сярод юнацтва Ф. Булгарын з 1826 г. стаў выдаваць «Детский собеседник».

Не ведаючы, якую пасаду даць Булгарыну, Шыш-

коў прызначыў яго чыноўнікам надзвычайных даручэнняў, але той толькі лічыўся ў спіску на службе, і таму, калі ў 1831 г. узнікла пытанне аб яго адстаўцы, то міністр адмовіўся зрабіць у фармуляры звычайную адзнаку аб яго здольнасці да цывільнай службы. Камітэт міністраў не прызнаў магчымым узнагародзіць яго чынам за выслугу гадоў, нягледзячы на хадайнцтва Бенкендорфа, які сведчыў, што Булгарын быў ім «скарыстаны па пісьмовай частцы на карысць службы», і што ўсе яго даручэнні выконваліся «з выдатнай руплівасцю».

У 1844 г. Ф. Булгарын паступіў членам-карэспандэнтам спецыяльнай камісіі конназаводства і, «з увагаю да выдатнай стараннасці і асаблівых турботаў» атрымаў ордэны і чыны, уключна да правадзейнага стацкага саветніка.

Памёр ён 1 (13) верасня 1859 г. і пахаваны на Дэрптцкіх гарадскіх могілках.

Ніколі не пакуючы ад беспадстаўнай сціпласці, Фадзей Венядзіктавіч заўсёды быў даволі высокай думкі аб сваёй дзейнасці, як літаратурнай, так і грамадскай, а непрыхільныя водгукі крытыкі тлумачыў галоўным чынам зайздасцю, нянавісцю да яго праўдзівасці, а таксама тым, што «моцна крытыкаваў непісьменных літаратараў свайго стагоддзя». Бясспрэчна, што для свайго часу Булгарын быў з’яваю выдатнаю і, вядома, мог патрабаваць, каб яму адводзілі не апошняе месца ў літаратурна-часопісным свеце. Яго шмат чыталі, нават перакладалі на замежныя мовы, раманы яго раскуплялі, а «Северная Пчела», першая па тым часе газета, мела да дзесяці тысячаў падпісчыкаў. Нават Бялінскі аддаваў належнае раманам Булгарына як першага раманиста.

Аднак у той жа час бясспрэчна, што Фадзей Венядзіктавіч, як і яго прыхільнікі, моцна перабольшваў вартасці ўсяго таго, што ён рабіў. Напрыклад, раманы і аповесці яго напісаныя добраю моваю, з натхненнем, іншы раз даюць жывыя і трапныя характарыстыкі, карцінкі сучасных нораваў, але ў агульным недалёка адышлі ад старых раманаў з прыгодамі.

Карыкатура на Ф. Булгарына
(надпіс: «Что если этот нос
крапиву нюхает станет?
Крапива, кажется, завянет!»)

Вячаслаў
АФАНАСЬЕЎ

Разалія АЛЕКСАНДРОВІЧ

Яе любіў Алах Успаміны пра бабулю Зоф’ю Карыцкую

Мне выпала шчасце нарадзіцца і пражыць да дзевятнаццаці гадоў у горадзе, які насуперак часу і афіцыйным нормам называем мы гучнай і старадаўняй назвай Наваградак. Побач з Наваградкам, у многім не саступаючы яму, стаіць яшчэ адна мая «малая радзіма» – вёска Іванава.

Герб «Карыца»

Нашыя імёны

Для іванаўцаў мы ўсе былі «Карыцкімі». На пытанне «чыя ж вы?» – мы так і адказвалі: «Мы – Карыцкія». Радня і суседзі ведалі, што ў Карыцкіх тры дачкі. Эмілія – старэйшая, сярэдняю назвалі Айшай, а малодшую Альмірай. Гэтыя імёны даволі распаўсюджаныя сярод беларускіх татараў, але ў нас часцей гучалі як Міля, Аля, Ліля. Упэўнена-традыцыйны адказ: «Мы – Карыцкія» выклікаў пытанне: «А якой з дочак?» І тады надыходзіла чарга кожнага: «Я – Алін, я – Мілін, я – Лілін». Імёны нашыя былі некаторым таксама вядомыя: Леанід (Лёнік), Аляксандр (Саша, Сашык), Міхаіл (Міша, Міхась), Сафія (Соня), Разалія (Роза), Аляксандр (Алік, Алічак).

Старэйшаму з усіх дзедавых унукаў Леаніду хлопцы ў вёсцы далі мянушку «Карыца» (у ласкавай форме «Карыцуля»), безумоўна, не падазраючы, што наш родавы герб мае якраз такую назву – «Карыца».

Зоф’я і Алі Карыцкая

Эмілія, Альміра, Айша Карыцкія

(Працяг на стар. 8)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

У гонар дзядулі Алі названы Аляксандрам малодшы з двух сыноў цёці Алі і дзядзькі Мікалая Саладухі (пэўны час прозвішча па волі тых, хто выпісваў дакументы, мела канцавое «-на»). У іх сям'і атрымалася так, што старэйшы брат праваслаўны, малодшы – мусульманін. Леанід быў хрышчоны, а калі нарадзіўся другі хлопчык, то бацькава мама Наста выказала меркаванне, што трэба, каб было справядліва: Аляксандру далі азан. Саша жартам, але і ўсур'ёз, кажа, што ён кніжкі пачынае чытаць з канца. На што я заўважаю: голас продкаў выяўляецца ў арабскай традыцыі пісьма і адпаведна чытанню.

У цёці Алінай сям'і ёсць яшчэ адзін Аляксандр – старэйшы сын Леаніда і Надзеі. А іх малодшы сын названы Віктарам у гонар другога дзеда (па маці). Сям'я Саладухіных жыве ў Баранавічах ў прыватным доме, Аляксандр з жонкай Таццянай і дачкой Гануляй з нядаўняга часу па прыкладу бацькоў і з іх дапамогай купілі і пабудавалі свой дом.

Сын Аляксандра Саладухіна названы ў гонар дзеда Мікалая, а дачка носіць імя Ірына. Старэйшы ўнук Аляксандра сам выбраў сабе імя – нарадзіўся на Івана Купалу, імя другому ўнуку Аляксею далі ў адпаведнасці з праваслаўнай традыцыяй.

Старэйшаму сыну цёткі Эміліі муж Аляксей Міхайлавіч Аўхімена даў імя ў гонар свайго бацькі. Міхаіл з жонкай Тамарай назвалі дачку Марынай, у якой з мужам Віталем Іскевічам расце дачка Наста, так звалі бабулю Віталія і прабабулю Марыны.

Дзеці трох дочак: унізе Сафія і Міхаіл Аўхіменкі, уверсе Леанід Саладухін і Разалія Александровіч

У гонар бабулі Зоні носіць імя дачка Эміліі Сафія, а яе сыны ў сваю чаргу наследуюць імёны дзядоў: Дзмітрый (так звалі дзеда па лініі бацькі Васіля Дзмітрыевіча Лакціонава) і Аляксей (у гонар дзеда Аляксея).

Як распавядалі мне, я названая татам у гонар яго роднай сястры Рузі. Але старэйшая бабуліна сястра таксама мела імя Разалія, так што я нашу сваё імя і ў памяць аб маладой Разаліі Сабалеўскай, роднай сястры бабулі Зоні. Імя для маёй дачкі абраў яе тата Manga Tchoufkeo. Калі я яшчэ знаходзілася ў мінскім радзільным доме № 7, ён напісаў мне запіску: «Назовём её Ангелін». Таму адпаведна традыцыі народа Рэспублікі Чад імя дачкі гучыць Анжэлін Манга Туфкрэо, называем Анжэліна, Анжулька.

(Працяг будзе)

ЛЮТЫ

1 – Гесь Аляксандра Мікалаеўна (1940, Нясвіжскі р-н – 2011), вучоны-гісторык, архівіст – 75 гадоў з дня нараджэння.

1 – Лагун Сяргей Раманавіч (1915, Любанскі р-н – 1985), вучоны-гісторык – 100 гадоў з дня нараджэння.

1 – «Савецкая Беларусь» (Мінск; выходзіла з 1 лютага 1920 г. па 21 сакавіка 1933 г.), грамадска-палітычная газета – 95 гадоў з пачатку выдання.

2 – Варановіч Васіль Васільевіч (1945, Лельчыцы), танцоўшчык, балетмайстар, выкладчык народнага танца, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі (1989) – 70 гадоў з дня нараджэння.

2 – Пранько Уладзімір Аляксандравіч (1935, Ляхавіцкі р-н), кінааператар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1966) – 80 гадоў з дня нараджэння.

3 – Латушка Міхаіл Якаўлевіч (1945, Дзяржынскі р-н), жывапісец, графік, мастак манументальна-дэкаратыўнага мастацтва – 70 гадоў з дня нараджэння.

3 – Ранцанц Арнольд Аляксандравіч (1945, Расія), артыст аперэты, заслужаны артыст Беларусі і Украіны, лаўрэат тэатральной прэміі імя Л. Александровіч (1994) – 70 гадоў з дня нараджэння.

4 – Міхееў Анатоль Міхайлавіч (1930, Полацкі р-н), самадзейны разьбяр па дрэве – 85 гадоў з дня нараджэння.

4 – Радзівіл Мікалай (мянушка Чорны; 1515, Нясвіж – 1565), дзяржаўны і ваенны дзеяч ВКЛ, удзельнік вайны Маскоўскай дзяржавы з ВКЛ 1534 – 1537 гг. – 500 гадоў з дня нараджэння.

5 – Палітыка Апанас (Панас) Паўлавіч (1935, Крычаўскі р-н), пісьменнік, сатырык, гумарыст – 80 гадоў з дня нараджэння.

5 – Янкоўскі Расціслаў Іванавіч (1930, Украіна), акцёр, народны артыст Беларусі і СССР, акадэмік Міжнароднай акадэміі тэатра, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998), тэатральной прэміі імя І. Буйніцкага (1992), прэміі «За духоўнае адраджэнне» (2003), прэміі Саюзнай дзяржавы Расіі і Беларусі ў галіне культуры і мастацтва (2006), кавалер ордэна Ф. Скарыны (2000), ганаровы грамадзянін г. Мінска (2000) – 85 гадоў з дня нараджэння.

6 – «Белорусский голос», грамадска-палітычная і літаратурная газета (Гомель; выдавалася з 6 лютага да 16 сакавіка 1910 г.) – 105 гадоў з пачатку выдання.

6 – Кухта Марцін Міхайлавіч (1875, Ковенская губ. – 1942), друкар, выдавец кніг на беларускай, літоўскай, польскай і рускай мовах, заснавальнік друкарні ў Вільні, дзе ў 1906 г. быў надрукаваны першы нумар газеты «Наша Ніва», выдаваў газеты «Гоман», часопіс «Крывічанін» – 140 гадоў з дня нараджэння.

7 – Гедройц Рамуальд Тадэвуш (1750, Браслаўскі пав. – 1824), удзельнік паўстання 1794 г., генерал – 265 гадоў з дня нараджэння.

7 – Марцынюк Аляксандр Іванавіч (1945, Гродна), акцёр, заслужаны артыст Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

7 – Старажава Людміла Іванаўна (1925, Расія – 2012), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

8 – Хруцкі Іван Фаміч (1810, Бешанковіцкі р-н – 1885), жывапісец, акадэмік жывапісу, творчасць якога звязаная з мастацкім жыццём Беларусі і Расіі, прызнаны майстар нацыянальнага партрэтнага, аўтар пейзажаў, інтэр'ераў, алтарных карцін, абразоў – 205 гадоў з дня нараджэння.

9 – Дусік Ян Ладзіслаў (1760, Чэхія – 1812), чэшскі кампазітар, піяніст, арганіст і педагог; працаваў у Радзівілаў як кампазітар і выкладчык – 255 гадоў з дня нараджэння.

9 – Казлоўскі Міхась (Міхаіл Міхайлавіч; 1960, Маладзечанскі р-н), краязнаўца, грамадскі дзеяч, крытык, публіцыст, выдавец – 55 гадоў з дня нараджэння.

9 – Кіпрыяновіч Мікалай Якаўлевіч (1855, Лагойскі р-н – 1917), вучоны-гісторык, педагог – 160 гадоў з дня нараджэння.

9 – Тарас Валянцін Яфімавіч (1930, Мінск – 2009), пісьменнік – 85 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 3
Уздойж: 2. «Белдзяржкіно». 9. Ліміт. 10. Рост. 11. Асада. 13. Віктар. 15. Урад. 16. Гаюн. 19. Юрый. 20. Эфір. 23. Ронда. 24. Тэнар. 25. Наіб. 26. Птушка. 29. Акын. 32. Куцця. 34. Знак. 35. Жабры. 37. Кінасцэнарый.

Упоперак: 1. Беларусь. 2. Бум. 3. Лета. 4. Зархі. 5. Жытка. 6. Іван. 7. Ода. 8. Каханне. 12. Жава-ранкі. 14. Гадзіннік. 17. Вайна. 18. Брэст. 21. Хроніка. 22. Францыск. 27. Тэзіс. 28. Кокан. 30. Пяюн. 31. Ажур. 33. Цюк. 36. Бой.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАРОДНАЯ ПАЭТЫЧНАЯ ТВОРЧАСЦЬ – вусная народная творчасць, фальклор, від мастацкай творчасці народа, што адлюстроўвае рэчаіснасць у вобразах, створаных паэтычнымі словамі. Важная і неад'емная частка духоўнай культуры беларускага народа. Адлюстравала яго гісторыю і працоўны досвед, грамадска-палітычныя і эстэтычныя ідэалы, мары і спадзяванні. Агульная спадчына ўсходніх славянаў, з якой вырасла вусная паэзія ўкраінцаў, беларусаў і рускіх – фальклор часоў Кіеўскай Русі. Гэта абумовіла шмат агульнага ў жанрава-відавочнай сістэме, ідэйна-тэматычным змесце і паэтыцы вусна-паэтычных твораў усходнеславянскіх народаў. Гісторыя непасрэдна беларускай народнай паэтычнай творчасці пачынаецца з перыяду складання беларускай народнасці (XIV – XVI стст.).

Адзін з самых старажытных жанраў беларускага фальклору – **замовы**, вобразная паэтычная форма якіх грунтуецца на магіі слова і, нярэдка, на адпаведных магічных дзеяннях. Узніклі ў час, калі першабытны чалавек адухаўляў прыроду. Галоўнай функцыяй была ўтылітарна-магічная – падпарадкаваць гаспадарчым і жыццёва-побытавым мэтам чалавека прыродныя (а пазней – і грамадскія)

сілы. Змест замоваў ахоплівае ўсю дзейнасць чалавека: замовы пры паляванні, рыбалоўстве, земляробстве, жывёлагадоўлі, супраць злых звышнатуральных істотаў (лясных, палых, хатніх, вадзяных, прасторавых і інш.), розных хваробаў (зубнога і галаўнога болю, ліхаманкі, укусу гадзюкі, насякомых, рожыстага запалення, крывацёку, спалоху, пералому, нядугу, нядолі, забабонаў і інш.). Шмат замоваў звязана з жыццёвай і сямейна-побытавай магіяй. У некаторых замовах пазнейшага паходжання адлюстравалася сацыяльная няроўнасць, пратэст супраць жорсткай эксплуатацыі працоўных і несправядлівасці. На змест і форму замоваў паўплывала хрысціянская рэлігія. У вобразную мастацкую форму твораў упляліся элементы царкоўных малітваў, вобразы хрысціянскіх святых, дужых і спытных асобаў і інш. З развіццём вытворчых сілаў, грамадскіх стасункаў і ростам асветы бытаванне замоваў пачало звужацца, а цягам XX ст. амаль зусім спынілася. Праўда, напрыканцы мінулага стагоддзя адзначаны новы ўсплеск цікавасці да замоваў і магіі, да якіх далучыліся неўласцівыя нам традыцыі – часцей элементы ўсходніх (у прыватнасці, кітайскіх, в'етнамскіх, японскіх, карэйскіх) вераванняў.

(Працяг будзе)